Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (četrti senat)

z dne 26. novembra 2015*

„Predhodno odločanje — Konkurenca — Člen 101(1) PDEU — Uporaba podobnih nacionalnih predpisov — Pristojnost Sodišča — Pojem ‚sporazum, ki ima za cilj omejevanje konkurence‘ — Pogodbe o najemu poslovnih prostorov — Trgovski centri — Pravica referenčnega najemojemalca, da nasprotuje temu, da najemodajalec odda poslovne prostore v najem tretjim“

V zadevi C-345/14,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Augstākā tiesa (vrhovno sodišče, Latvija) z odločbo z dne 11. julija 2014, ki je prispela na Sodišče 17. julija 2014, v postopku

SIA „Maxima Latvija“

proti

Konkurences padome,

SODIŠČE (četrti senat),

v sestavi L. Bay Larsen, predsednik tretjega senata, v vlogi predsednika četrtega senata, J. Malenovský, M. Safjan, sodnika, A. Prechal in K. Jürimäe (poročevalka), sodnici,

generalni pravobranilec: M. Wathelet,

sodni tajnik: M. Aleksejev, administrator,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 25. junija 2015,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

— za SIA „Maxima Latvija“ M. Gailis in L. Mervina, odvetnika, skupaj z A. Šteinmanisom,

— za latvijsko vlado I. Kalniņš in J. Treijs-Gigulis, agenta,

— za avstrijsko vlado G. Eberhard, agent,

— za poljsko vlado B. Majczyna, agent,

— za Evropsko komisijo N. Khan, F. Ronkes Agerbeek in I. Rubene, agenti,

* Jezik postopka: latvijščina.

na podlagi sklepa, sprejetega po opredelitvi generalnega pravobranilca, da bo v zadevi razsojeno brez sklepnih predlogov,

izreka naslednjo

Sodbo

1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 101(1) PDEU.

2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med družbo SIA „Maxima Latvija“ (v nadaljevanju: Maxima Latvija) in Konkurences padome (urad za varstvo konkurence) zaradi globe, ki jo je ta urad naložil družbi Maxima Latvija, ker je ta s trgovskimi centri sklenila vrsto pogodb o najemu poslovnih prostorov, ki vsebujejo določbo, ki ima protikonkurenčni cilj.

Pravni okvir

3 Člen 11(1) zakona o konkurenci (Konkurences likums) določa:

„Sporazumi med gospodarskimi subjekti, katerih cilj oziroma posledica je preprečevanje, omejevanje ali izkrivljanje konkurence na latvijskem ozemlju, so prepovedani in nični od njihove sklenitve, pri čemer se za take sporazume štejejo sporazumi o:

[…]

7. ravnanjih (ali opustitvi ravnanj), zaradi katerih je drug gospodarski subjekt prisiljen zapustiti določen trg ali pa se potencialnemu gospodarskemu subjektu preprečuje vstop na določen trg.“

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

4 Družba Maxima Latvija, ki deluje na latvijskem sektorju maloprodaje, v kateri prevladujejo živila, uporablja supermarkete. Ta družba je s trgovskimi centri v Latviji sklenila vrsto najemnih pogodb, katerih predmet je najem poslovnih prostorov v teh centrih.

5 Urad za varstvo konkurence je analiziral 119 od teh pogodb in ugotovil, da je 12 od njih vsebovalo določbo, ki je družbi Maxima Latvija – kot „referenčnemu najemojemalcu“ – dajala pravico, da daje soglasje k temu, komu bo najemodajalec v najem oddal poslovne prostore, ki jih družba Maxima Latvija ne najema. Iz predložitvene odločbe izhaja, da je „referenčni najemojemalec“ supermarket, ki ponuja proizvode za vsakodnevno potrošnjo in ki znotraj trgovskega centra običajno zavzema največji ali glavni prostor tega centra.

6 Urad za varstvo konkurence je presodil, da so pogodbe o najemu poslovnih prostorov, ki so vsebovale določbo, ki je obravnavana v postopku v glavni stvari, vertikalni sporazumi, katerih cilj je preprečevanje, omejevanje ali izkrivljanje konkurence, ter sprejel odločbo, v kateri je ugotovil, da ti sporazumi kršijo člen 11(1), točka 7, zakona o konkurenci, pri čemer ni bilo treba dokazati, da so v praksi oteževali dostop do trga posameznim gospodarskim subjektom. Urad za varstvo konkurence je zato družbi Maxima Latvija naložil globo v višini 25.000 latvijskih latsov (LVL) (približno 35.770 EUR).

7 Družba Maxima Latvija je zoper to odločbo vložila ničnostno tožbo pri Administratīvā apgabaltiesa (regionalno upravno sodišče), ki je to tožbo zavrnilo z odločbo z dne 28. junija 2013. Navedeno sodišče je presodilo, da je bil – glede na tržni delež družbe Maxima Latvija na trgu maloprodaje – cilj sporazumov, obravnavanih v postopku v glavni stvari, omejiti konkurenco ter da posledično ni bilo treba dokazati morebitnih učinkov na konkurenco.

8 Družba Maxima Latvija je zoper to odločbo pri predložitvenem sodišču vložila kasacijsko pritožbo. V bistvu trdi, da je Administratīvā apgabaltiesa (regionalno upravno sodišče) napačno uporabilo pravo, s tem ko je potrdilo analizo urada za varstvo konkurence, iz katere izhaja, da je bil cilj sporazumov, obravnavanih v postopku v glavni stvari, omejiti konkurenco.

9 Predložitveno sodišče navaja, prvič, da med strankama v postopku v glavni stvari ni sporno, da navedeni sporazumi niso taki, da bi lahko vplivali na trgovino med državami članicami. Vendar meni, da je besedilo člena 11(1) zakona o konkurenci v bistvu enako besedilu člena 101(1) PDEU in da bi se moral ta člen uporabljati v skladu s pravom Unije. To sodišče poleg tega poudarja, da obstaja očiten interes za enotno razlago določb in pojmov, ki izhajajo iz prava Unije. Predložitveno sodišče ugotavlja, drugič, da sodna praksa Sodišča v zvezi s členom 101(1) PDEU ne omogoča, da se z gotovostjo določi, ali je mogoče sporazume, kakršni so obravnavani v postopku v glavni stvari, opredeliti kot sporazume, katerih cilj je omejevanje konkurence v smislu te določbe.

10 V teh okoliščinah je Augstākā tiesa (vrhovno sodišče) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:

„1. Ali je mogoče sporazum, ki se obravnava v tej zadevi in ki sta ga sklenila najemodajalec poslovnih prostorov in trgovec na drobno (referenčni najemojemalec) ter ki omejuje pravico najemodajalca, da samostojno odloča – brez soglasja navedenega referenčnega najemojemalca – o nadaljnjem dajanju poslovnih prostorov v najem potencialnim konkurentom referenčnega najemojemalca, šteti za sporazum med podjetji, katerega cilj je preprečevanje, omejevanje ali izkrivljanje konkurence v smislu določb člena 101(1) PDEU?

2. Ali je treba izvesti analizo strukture trga, da bi se presodila združljivost tega sporazuma z določbami člena 101(1) PDEU, in v primeru pritrdilnega odgovora, kakšen je njen namen?

3. Ali je tržna moč udeležencev sporazuma, ki se obravnava v tej zadevi, in morebitno povečanje te moči okoliščina, ki jo je nujno treba upoštevati pri presoji združljivosti tega sporazuma z določbami člena 101(1) PDEU?

4. Če je treba za določitev narave sporazuma in za to, da se dokaže, da so podani sestavni elementi prepovedanega sporazuma, presojati, ali je mogoče, da ta sporazum vpliva na trg, ali lahko ta možnost vplivanja na trg hkrati zadostuje za to, da se ugotovi, da gre pri tem sporazumu za prepovedan sporazum, ne da bi bilo treba presojati, ali so dejansko nastale škodljive posledice?“

Vprašanja za predhodno odločanje

Uvodne ugotovitve

11 Preveriti je treba, ali je Sodišče pristojno za presojo postavljenih vprašanj. Kot namreč Augstākā tiesa (vrhovno sodišče) poudarja v predložitveni odločbi, se sporazumi, obravnavani v postopku v glavni stvari, nanašajo na povsem notranji položaj in ne vplivajo na trgovino med državami članicami. Člen 101 PDEU naj se zato ne bi uporabljal za spor o glavni stvari.

12 V zvezi s tem je Sodišče že velikokrat odločilo, da je v okoliščinah, v katerih dejansko stanje v postopku v glavni stvari ni spadalo neposredno na področje uporabe prava Unije, pristojno za odločanje o predlogih za sprejetje predhodne odločbe glede določb tega prava, kadar so se navedene določbe uporabljale na podlagi nacionalne zakonodaje, s katero so za povsem notranje položaje sprejete enake rešitve, kot jih določa pravo Unije. V takih primerih je namreč v skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča zagotovo v interesu Evropske unije, da se za preprečitev prihodnjih različnih razlag določbe ali pojmi, prevzeti iz prava Unije, razlagajo enako, ne glede na okoliščine, v katerih se uporabljajo (glej med drugim sodbi Allianz Hungária Biztosító in drugi, C-32/11, EU:C:2013:160, točka 20, in FNV Kunsten Informatie en Media, C-413/13, EU:C:2014:2411, točka 18).

13 Po mnenju predložitvenega sodišča je tako pri členu 11(1) zakona o konkurenci, saj ta določba povzema bistveno vsebino člena 101(1) PDEU.

14 V teh okoliščinah je treba ugotoviti, da je Sodišče pristojno, da odgovori na postavljena vprašanja.

Prvo vprašanje

15 Predložitveno sodišče s prvim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 101(1) PDEU razlagati tako, da je že zgolj na podlagi okoliščine – da pogodba o najemu poslovnih prostorov, katere predmet je oddaja v najem velikega prostora v trgovskem centru, vsebuje določbo, ki najemojemalcu daje pravico, da nasprotuje temu, da bi najemodajalec poslovne prostore v tem centru oddal v najem drugim najemojemalcem – treba šteti, da ima ta pogodba za cilj omejevanje konkurence v smislu te določbe.

16 Opozoriti je treba, da mora imeti sporazum, da bi bil zajet s prepovedjo iz člena 101(1) PDEU, za „cilj oziroma posledico“ preprečevanje, omejevanje ali izkrivljanje konkurence na notranjem trgu. Od sodbe LTM (56/65, EU:C:1966:38) v sodni praksi Sodišča ustaljeno velja, da je treba zaradi možnosti izbire, ki jo vsebuje ta pogoj in označuje veznik „oziroma“, najprej preučiti sam cilj sporazuma in pri tem upoštevati gospodarski okvir, v katerem ga je treba izvajati (glej med drugim sodbi Pierre Fabre Dermo-Cosmétique, C-439/09, EU:C:2011:649, točka 34 in navedena sodna praksa, in Allianz Hungária Biztosító in drugi, C-32/11, EU:C:2013:160, točka 33).

17 Kadar se ugotovi protikonkurenčni cilj sporazuma, tako ni treba ugotavljati njegovih učinkov na konkurenco. Če pa analiza določb tega sporazuma ne izkaže zadostne škodljivosti za konkurenco, je treba preučiti njegove posledice; prepovedati ga je mogoče le na podlagi dejavnikov, ki izkazujejo, da je bila konkurenca dejansko preprečena ali znatno omejena oziroma izkrivljena (glej med drugim sodbo Allianz Hungária Biztosító in drugi, C-32/11, EU:C:2013:160, točka 34; glej v tem smislu sodbi CB/Komisija, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, točka 52, ter Dole Food in Dole Fresh Fruit Europe/Komisija, C-286/13 P, EU:C:2015:184, točka 116).

18 Glede pojma omejevanja konkurence „zaradi cilja“ je Sodišče presodilo, da ga je treba razlagati ozko in da se lahko uporabi zgolj za nekatere vrste dogovorov med podjetji, pri katerih je stopnja škodljivosti za konkurenco taka, da je mogoče šteti, da ugotavljanje njihovih posledic ni potrebno (glej v tem smislu sodbo CB/Komisija, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, točka 58). Ta sodna praksa se nanaša na dejstvo, da je mogoče nekatere oblike dogovarjanja med podjetji že zaradi njihove narave obravnavati kot škodljive za dobro delovanje običajnega konkurenčnega trga (sodba CB/Komisija, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, točka 50 in navedena sodna praksa).

19 Tako je v zvezi s tem sprejeto, da je mogoče šteti, da bi nekatera tajna ravnanja, kot so tista, katerih posledica je določitev horizontalnih cen s strani kartelov, po svoji naravi lahko imela negativne posledice zlasti na ceno, količino ter kakovost proizvodov in storitev, tako da za namene uporabe člena 101(1) PDEU ni treba dokazovati njihovih konkretnih posledic za trg (glej v tem smislu med

drugim sodbo Clair, 123/83, EU:C:1985:33, točka 22). Izkušnje namreč kažejo, da taka ravnanja pomenijo zmanjšanje proizvodnje in zvišanje cene, kar negativno vpliva na razdelitev virov zlasti na škodo potrošnikov (sodba CB/Komisija, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, točka 51).

20 Iz pravkar navedene sodne prakse izhaja, da je za ugotovitev, ali sporazum pomeni omejevanje konkurence „zaradi cilja“, bistveno pravno merilo to, ali tak sporazum sam po sebi pomeni zadostno stopnjo škodljivosti za konkurenco, da se šteje, da ni treba iskati njegovih učinkov (glej v tem smislu sodbo CB/Komisija, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, točka 57).

21 V obravnavani zadevi iz spisa, predloženega Sodišču, izhaja, da družba Maxima Latvija ne konkurira s trgovskimi centri, s katerimi je sklenila pogodbe, obravnavane v postopku v glavni stvari. Čeprav je Sodišče že presodilo, da taka okoliščina nikakor ne izključuje možnosti, da sporazum pomeni omejevanje konkurence „zaradi cilja“ (glej v tem smislu sodbo Allianz Hungária Biztosító in drugi, C-32/11, EU:C:2013:160, točka 43 in navedena sodna praksa), je treba vendarle ugotoviti, da sporazumi, obravnavani v postopku v glavni stvari, ne sodijo med sporazume, za katere je sprejeto, da jih je že zaradi njihove narave mogoče obravnavati kot škodljive za dobro delovanje konkurence.

22 Čeprav bi določba, obravnavana v postopku v glavni stvari, lahko za učinek imela omejitev dostopa konkurentov družbe Maxima Latvija do nekaterih trgovskih centrov, v katerih ta družba uporablja velik prostor, pa taka okoliščina – če bi bila dokazana – ni očiten znak, da pogodbe, ki vsebujejo to določbo, že zgolj zaradi narave te določbe preprečujejo, omejujejo ali izkrivljajo konkurenco na upoštevnem trgu, in sicer lokalnem trgu maloprodaje z živili.

23 Glede na gospodarske okoliščine, v katerih se morajo uporabiti sporazumi, kakršni so obravnavani v postopku v glavni stvari, analiza določb teh sporazumov namreč – glede na elemente, ki jih predložilo predložitveno sodišče – ne bi dopuščala očitne ugotovitve, da gre za takšno stopnjo škodljivosti za konkurenco, da bi se zanje štelo, da omejujejo konkurenco zaradi cilja v smislu člena 101(1) PDEU.

24 Glede na vse zgornje preudarke je na prvo vprašanje treba odgovoriti, da je člen 101(1) PDEU treba razlagati tako, da zgolj na podlagi okoliščine – da pogodba o najemu poslovnih prostorov, katere predmet je oddaja v najem velikega prostora v trgovskem centru, vsebuje določbo, ki najemojemalcu daje pravico, da nasprotuje temu, da bi najemodajalec poslovne prostore v tem centru oddal v najem drugim najemojemalcem – ni mogoče šteti, da ima ta pogodba za cilj omejevanje konkurence v smislu te določbe.

Drugo, tretje in četrto vprašanje

25 Z drugim, tretjim in četrtim vprašanjem, ki jih je treba obravnavati skupaj, predložitveno sodišče v bistvu sprašuje, pod katerimi pogoji je mogoče šteti, da so pogodbe o najemu poslovnih prostorov, kakršne so obravnavane v postopku v glavni stvari, sporazumi, katerih „posledica je preprečevanje, omejevanje ali izkrivljanje konkurence“ v smislu člena 101(1) PDEU.

26 V zvezi s tem je Sodišče presodilo, da presoja posledic sporazuma na konkurenco vključuje upoštevanje gospodarskih in pravnih okoliščin, v katerih je ta sporazum in v katerih bi lahko skupaj z drugimi sporazumi prispeval h kumulativnemu učinku na konkurenco (sodba Delimitis, C-234/89, EU:C:1991:91, točka 14 in navedena sodna praksa, in sklep Unilever Bestfoods/Komisija, C-552/03 P, EU:C:2006:607, točka 84).

27 V obravnavani zadevi presoja vplivov zadevnih pogodb na konkurenco zahteva, prvič, upoštevanje vseh elementov, ki določajo dostop do upoštevnega trga, da bi se tako ugotovilo, ali – v poslovnih območjih, kjer so trgovski centri, ki jih zajemajo te pogodbe – obstaja dejanska in konkretna možnost, da konkurent dostopa na ta trg, zlasti po zaslugi uporabe poslovnih prostorov v drugih trgovskih centrih,

ki se nahajajo na teh poslovnih območjih, ali uporabe drugih poslovnih prostorov zunaj trgovskih centrov. Zato je treba med drugim upoštevati razpoložljivost in dostopnost trgovske nepremičnine v zadevnih poslovnih območjih ter obstoj gospodarskih, upravnih ali zakonodajnih ovir za vstop novih konkurentov na ta območja (glej po analogiji sodbo Delimitis, C-234/89, EU:C:1991:91, točki 20 in 21).

28 Drugič, preučiti je treba pogoje, pod katerimi poteka konkurenca na upoštevnem trgu. V zvezi s tem je treba ugotoviti ne le število in velikost gospodarskih subjektov, ki so prisotni na tem trgu, ampak tudi stopnjo koncentracije navedenega trga, zvestobo potrošnikov obstoječim znamkam in potrošniške navade (glej po analogiji sodbo Delimitis, C-234/89, EU:C:1991:91, točka 22).

29 Le če se – na podlagi poglobljene analize gospodarskih in pravnih okoliščin, v katere so umeščene pogodbe, obravnavane v postopku v glavni stvari, in posebnosti upoštevnega trga – ugotovi, da je dostop na trg otežen za vse podobne pogodbe, ki obstajajo na trgu, je treba dalje analizirati, koliko te pogodbe prispevajo k morebitnemu zapiranju tega trga, saj so prepovedani le tisti sporazumi, ki znatno prispevajo k temu zapiranju (glej po analogiji sodbo Delimitis, C-234/89, EU:C:1991:91, točki 23 in 24). Obseg prispevka vsake od pogodb, obravnavanih v postopku v glavni stvari, h kumulativnemu učinku zapiranja je odvisen od položaja pogodbenih strank na zadevnem trgu in od trajanja pogodb (glej po analogiji sodbo Delimitis, C-234/89, EU:C:1991:91, točka 25).

30 Poleg tega je treba poudariti, da v skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča člen 101(1) PDEU take presoje ne omejuje le na dejanske učinke, ampak je treba upoštevati tudi potencialne učinke zadevnega sporazuma ali ravnanja na konkurenco (glej v tem smislu sodbo Asnef-Equifax in Administración del Estado, C-238/05, EU:C:2006:734, točka 50 in navedena sodna praksa).

31 Glede na zgornje preudarke je treba na drugo, tretje in četrto vprašanje odgovoriti, da je za pogodbe o najemu poslovnih prostorov, kakršne so obravnavane v postopku v glavni stvari, mogoče šteti, da so sporazumi, katerih „posledica“ je preprečevanje, omejevanje ali izkrivljanje konkurence v smislu člena 101(1) PDEU, če se za te pogodbe – na podlagi podrobne analize gospodarskih in pravnih okoliščin, v katere so te pogodbe umeščene, in posebnosti zadevnega upoštevnega trga – ugotovi, da znatno prispevajo k morebitnemu zapiranju tega trga. Obseg prispevka vsake pogodbe k temu zapiranju je odvisen zlasti od položaja pogodbenih strank na zadevnem trgu in od trajanja te pogodbe.

Stroški

32 Ker je ta postopek za stranki v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopkih pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (četrti senat) razsodilo:

1. **Člen 101(1) PDEU je treba razlagati tako, da zgolj na podlagi okoliščine – da pogodba o najemu poslovnih prostorov, katere predmet je oddaja v najem velikega prostora v trgovskem centru, vsebuje določbo, ki najemojemalcu daje pravico, da nasprotuje temu, da bi najemodajalec poslovne prostore v tem centru oddal v najem drugim najemojemalcem – ni mogoče šteti, da ima ta pogodba za cilj omejevanje konkurence v smislu te določbe.**

2. **Za pogodbe o najemu poslovnih prostorov, kakršne so obravnavane v postopku v glavni stvari, je mogoče šteti, da so sporazumi, katerih „posledica“ je preprečevanje, omejevanje ali izkrivljanje konkurence v smislu člena 101(1) PDEU, če se za te pogodbe – na podlagi podrobne analize gospodarskih in pravnih okoliščin, v katere so te pogodbe umeščene, in posebnosti zadevnega upoštevnega trga – ugotovi, da znatno prispevajo k morebitnemu zapiranju tega trga. Obseg prispevka vsake pogodbe k temu zapiranju je odvisen zlasti od položaja pogodbenih strank na zadevnem trgu in od trajanja te pogodbe.**

Podpisi